

Over professoren

Het op één na mooiste moment in de carrière van een academicus is het ontvangen van een brief met het verzoek van een benoemingscommissie om te reflecteren op een hooglerarenplek. Het mooiste moment is als die zelfde academicus kan antwoorden dat hij¹ al is voorzien en dat zijn benoemingsprocedure elders met passende traagheid wordt afgerond.

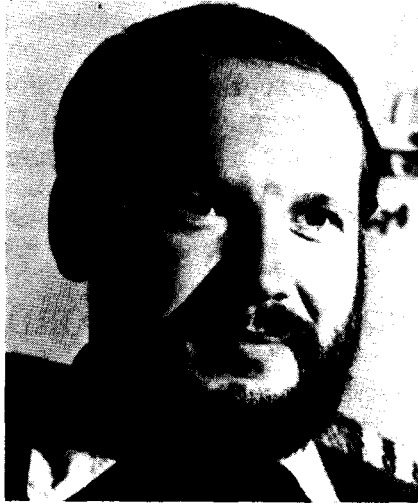
Het is immers buitengewoon bijzonder gewoon hoogleraar te worden. Een hoogleraar wordt wel eens benoemd omdat hij een bekwaam en creatief onderzoeker is. Na zijn benoeming bestaat zijn belangrijkste onderzoeksinspanning uit het vinden van gaatjes in zijn agenda. Hij wordt immers overspoeld met veel belangrijker managementtaken zoals daar zijn het vaststellen van het maximale aantal fotocopies per hoofd per dag. Het is een schitterende baan.

Een hoogleraar wordt belaagd door faculteiten met enorme tekorten en ministers van onderwijs in grote geldnood. Een hoogleraar dient daarom dagelijks in vol ornaat ten strijde te trekken om zijn terrein te verdedigen en de omvang van zijn vakgroep op hetzelfde niveau te houden. Hij moet meters ambtelijke brieven schrijven en kilometers formulieren invullen om te zeggen wat hij gisteren gedaan heeft en morgen zal doen. Het is een prachtige baan.

Aan een hoogleraar worden bij voorkeur onbegrijpelijke wetenschappelijke papers en slechtgeschreven ambtelijke stukken gestuurd met het verzoek om er desondanks nog iets zinvols over te zeggen respectievelijk iets constructiefs mee te doen. Van hem wordt verwacht dat hij zich af en toe verkleedt in toga en baret en in deze uiterst onhandige kleding slimme vragen stelt aan een doodzenuwachtige promovendus tot vermaak van de aanwezige familie. Het is een enige baan.

Logisch dat een groot aantal hoopvollen zitten te wachten tot de bewuste brief met de uitnodiging tot solliciteren op de deurmat valt. Hoelang is het zinvol om op die brief te wachten? Hoelang mag men hopen ooit nog hoogleraar te worden? Om een antwoord te vinden op deze kwellende vragen ben ik in de archieven van de pedel van de Leidse universiteit gedoken en heb van 107 Leidse professoren de levensgeschiedenis gelezen die ze te zamen met de aankondiging van hun oratie aan de andere hoogleraren van de universiteit sturen. In die beknopte levensbeschrijving staat meestal netjes de geboortedatum, de afstudeerdatum en de promotiedatum vermeld. De benoemingsdatum en de faculteit waar iemand werd

J.J.M. Theeuwes

benoemd, staat op de aankondiging zelf. Het geslacht van de professor is ook nog wel te achterhalen, maar het vermelden of men al of niet gehuwd is en kinderen heeft, varieert heel sterk.

Iets minder dan de helft van mijn observaties (52) betrof hoogleraren die in de jaren 1987-1989 hebben geroerd. De overige observaties komen van hoogleraren die ongeveer tien jaar geleden (1976-1979) oreerden. Ik noem hen zo dadelijk, enigszins overdreven: de jonge en de oude generatie. Bij de 107 hoogleraren zitten slechts 6 vrouwen. Wel zijn er 23 personen bij die niet in Nederland of 'Nederlands-Indië' (zo wordt het door de oude generatie genoemd) zijn geboren.

De gemiddelde professor in mijn steekproef was net geen 26 toen hij afstudeerde en had vervolgens bijna 8 jaar nodig voor zijn proefschrift (aio's let op: dat is twee keer zo lang als jullie nu mogen van die zelfde professor!). Hij was daarmee zo tussen zijn 33ste en zijn 34ste klaar. Gemiddeld genomen werd hij 8 à 9 jaar later, op zijn 42ste tot hoogleraar benoemd. Die gemiddelde leeftijd was hetzelfde voor de oude en de jonge generatie. De oude generatie was weliswaar wat ouder bij het afstuderen, maar werd in kortere tijd na de promotie hoogleraar. Dus 42 is echt wel de kritische leeftijd.

Rond die gemiddelde leeftijd zit natuurlijk een flinke spreiding (de standaardfout is 7 jaar). Maatschappelijk gezien lijkt 42 vrij oud om hoogleraar te worden. Er blijven weinig jaren over om de investering die gepleegd is om iemand hoogleraar te maken terug te verdienen. Als de VUT-leeftijd in het onderwijs steeds lager wordt, blijft er op den duur geen tijd meer over om hoogleraar te zijn. Vermoedelijk zal het inkorten van de studieduur en het snellere promove-

ren van aio's in de toekomst leiden tot jongere hoogleraren.

Maar het ging om de vraag hoelang iemand moet wachten. Om hoogleraar te worden moet men gepromoveerd zijn. Vanaf de promotie begint de klok te lopen. Er zijn hoogleraren die reeds in hun promotiejaar werden benoemd. Er zijn er die meer dan een kwart eeuw hebben moeten wachten. Het is dus nooit te laat om te blijven hopen. De kans op benoeming wordt echter kleiner naarmate de jaren verstrijken. Tenminste dat zou men kunnen afleiden uit de snelheid waarmee mijn Leidse hoogleraren professor werden. Een kwart onder hen had slechts drie jaar nodig. Binnen de zeven jaar na de promotie was de helft over de hooggeleerde streep.

De duur tussen promotie en benoeming varieert ook van vakgebied tot vakgebied. Uit een regressie waarin ik deze duur relateerde aan de faculteit waarin iemand werd benoemd, bleken de geneeskunde en de wis- en natuurkunde significant van de andere te verschillen. Het duurt bijna vijf jaar langer om in de faculteit geneeskunde benoemd te worden en bijna drie jaar langer in de faculteit wis- en natuurkunde. Vrouwen deden er vijf jaar langer over dan de mannen. Het verschil is weliswaar statistisch significant maar uiteindelijk zitten er maar zes vrouwen in mijn steekproef.

Ook is het goed om weten of men er baat bij heeft om in zo kort mogelijke tijd te promoveren. Uit de schattingsresultaten blijkt ook dat voor elk jaar dat men langer had gedaan over zijn dissertatie, de benoeming na de promotie een half jaar eerder plaatsvond. Op het eerste zicht lijkt dat erop te wijzen dat men er voordeel aan heeft om lang over zijn dissertatie te doen, immers dan wordt men nadien sneller hoogleraar. Maar dat is niet zo. Netto gaat men er een half jaar op achteruit: elk extra promotiejaar levert slechts een half jaar eerder benoeming op. Je verliest dus nog steeds een half jaar van je leven voor je professor bent.

Voor al die ambitieuze mensen die, wachtend op de postbode, niet in de zenuwen willen zitten tot hun tweeënveertigste, is het aan te bevelen om snel te promoveren, man te zijn en zich verre te houden van de geneeskunde en de wis- en natuurkunde.

J.J.M. Theeuwes

1. Uit mijn gegevens blijkt dat ik in 94% van de gevallen goed zit als ik naar een hoogleraar verwijs als zijnde een man, wat eigenlijk heel triest is.